

บทที่ 6 สรุปผลการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นการศึกษา “การสร้างอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมนิยมในโฆษณา” ในบริบทที่รัฐได้ขยายอำนาจในการควบคุมทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อแย่งยึดทรัพยากรไปใช้ในกระบวนการผลิตไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดการช่วงชิงอำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรระหว่างภาครัฐกับกลุ่มต่างๆ ในภาคประชาสังคม โดยสร้างกรอบความคิดในการวิเคราะห์จากแนวคิด 2 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดการเมืองของภาพแทนความจริง และแนวคิดความขัดแย้งในเรื่องสิ่งแวดล้อมนิยม เพื่อใช้วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมในโฆษณา กับนโยบายการเมืองในเรื่องการช่วงชิงอำนาจในการควบคุมทรัพยากร

ผลของการศึกษานี้ค้นพบคำอธิบายในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมในโฆษณา กับการช่วงชิงอำนาจในการจัดการทรัพยากรระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม ใน 3 ประเด็นดังนี้ 1. ข้อค้นพบที่สำคัญ 2. ข้อโต้แย้งทางทฤษฎี 3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาสังคม

6.1 ข้อค้นพบที่สำคัญ

ข้อค้นพบจากการทำความเข้าใจถึงกระบวนการสร้างอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมนิยม ในโฆษณาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของหน่วยงานรัฐ อาจจำแนกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก สิ่งแวดล้อมนิยมเป็นมโนทัศน์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการสร้างความหมายทางสังคม (Social Construction) ในเงื่อนไขที่กลุ่มต่างๆ ในสังคม ได้รับผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจไม่เท่าเทียมกัน ตลอดจนได้รับผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรจากกระบวนการผลิตไฟฟ้าในลักษณะที่แตกต่างกัน การที่กลุ่มต่างๆ ในสังคมนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมอยู่ตลอดเวลา แสดงให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมนิยมเป็นมโนทัศน์ที่มีการก่อรูปและมีความเปลี่ยนแปลง ภายใต้บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง หาได้เป็นอุดมการณ์ที่มีความหมายหยุดนิ่งและตายตัวไม่

การที่สิ่งแวดล้อมนิยมในบริบทของสังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากมีการรับเอามโนทัศน์ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ในบริบทของสังคมตะวันตกมาตีความใหม่ และผสมผสานกับมโนทัศน์ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม จากฐานความคิดเดิมที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย ทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมนิยมที่มีลักษณะเฉพาะตัวและมีความหลากหลาย เนื่องจากมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนิยมที่มีอยู่เดิมในสังคมตั้งอยู่บนหลัก

จารีตประเพณี ซึ่งมีฐานในการเข้าใจสิ่งแวดล้อมจากคำอธิบายที่ปรากฏอยู่ในหลักปรัชญาพุทธศาสนาและในคติความเชื่อในเรื่องผี แต่เมื่อรัฐนำเอาความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นระบบความรู้ชุดใหม่จากสังคมตะวันตกมาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ได้ทำให้เกิดการปะทะประสานระหว่างระบบความรู้ชุดเดิมและระบบความรู้ใหม่ ซึ่งได้ส่งผลให้ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมนิยมแบบใหม่จากหลักการเชิงวิทยาศาสตร์ เข้าแทนที่และเบียดขับความเข้าใจสิ่งแวดล้อมนิยมที่วางอยู่บนหลักการพุทธศาสนา แต่กลับไม่สามารถเข้าแทนที่และเบียดขับความเข้าใจสิ่งแวดล้อมนิยมที่วางอยู่บนแนวคิดในเรื่องผี จึงทำให้มีการดำรงอยู่ซ้อนทับกันของสิ่งแวดล้อมนิยมสองแบบ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมนิยมที่วางอยู่บนระบบความเชื่อเชิงจารีตประเพณี กับสิ่งแวดล้อมนิยมที่วางอยู่บนหลักการเชิงวิทยาศาสตร์

ต่อมาเมื่อคนชั้นกลางได้นำระบบความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นระบบความรู้ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นวิทยาศาสตร์อีกชุดหนึ่ง เข้ามาตีความปรากฏการณ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมในบริบทสังคมไทย ก็ได้ส่งผลให้เกิดสิ่งแวดล้อมนิยมอีกรูปแบบหนึ่งซ้อนทับเพิ่มเติม ซึ่งสิ่งแวดล้อมนิยมแบบใหม่นี้เน้นการมองคุณค่าของธรรมชาติจากลักษณะเชิงประจักษ์ และมองธรรมชาติแยกส่วนจากมิติทางด้านวัฒนธรรมและสังคมอย่างชัดเจน

การที่กลุ่มต่างๆ ในสังคมนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมอย่างซับซ้อนในปัจจุบัน ยังแสดงให้เห็นว่าการนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยม มีนัยสำคัญต่อการกำหนดสิทธิในการจัดการทรัพยากร และการแสดงความเป็นตัวตนของคนในสังคม เนื่องจากในเงื่อนไขที่ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปในเชิงพาณิชย์จนเสื่อมโทรมตลอดช่วง 40 ปีของกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ และมีการปิดกั้นการเข้าถึงทรัพยากรรูปแบบต่างๆ มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายอำนาจรัฐในการควบคุมทรัพยากรในท้องถิ่น ด้วยการประกาศเขตแดน (Territorialization) ให้ทรัพยากรธรรมชาติส่วนใหญ่ตกเป็นของรัฐ ซึ่งในอดีตการขยายอำนาจรัฐในการควบคุมทรัพยากรในท้องถิ่น กระทำโดยการใช้งำลังที่เหนือกว่าเข้าบีบบังคับ ดังที่ปรากฏในกรณีรัฐบาลกลางสยามได้บังคับให้เจ้าผู้ครองนครฝ่ายเหนือ ยินยอมลงนามในสนธิสัญญาการทำไม้ ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่รัฐบาลกลางสยาม แต่ในเวลาต่อมา การขยายอำนาจรัฐในการควบคุมทรัพยากรได้กระทำผ่านกลไกทางอุดมการณ์มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างอุดมการณ์ของความเป็นชาติในจินตนากรรม ซึ่งมีพื้นฐานความคิดตั้งอยู่บนแนวคิดความทันสมัยตามแบบตะวันตกและการสร้างอรรถประโยชน์สูงสุดจากธรรมชาติ

การขยายอำนาจรัฐในการควบคุมทรัพยากรในท้องถิ่นที่กระทำผ่านกลไกทางอุดมการณ์แบบใหม่ เช่น การอ้างความรู้ในการจัดการป่าอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นกลไกในการขยาย

อำนาจรัฐเหนือพื้นที่ป่า การอ้างความรู้ในการจัดการน้ำอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นกลไกในการขยายอำนาจรัฐเพื่อจัดการทรัพยากรน้ำแบบรวมศูนย์ การสร้างวาทกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและอ้างความเหนือกว่าของความรู้เชิงนิเวศวิทยาในการจัดการทรัพยากรป่า เป็นกลไกในการขยายอำนาจรัฐเพื่อควบคุมทรัพยากรทุกประเภทในป่า

เมื่อการขยายอำนาจรัฐในการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น เกิดขึ้นพร้อมกับการให้กรรมสิทธิ์แก่เอกชนเพิ่มมากขึ้น จึงส่งผลให้ทรัพยากรของส่วนรวมในอดีต ถูกแย่งชิงไปใช้เป็นสมบัติส่วนตัวมากยิ่งขึ้น ตลอดจนมีการใช้ทรัพยากรของส่วนรวมเป็นแหล่งรองรับมลภาวะต่างๆ เพิ่มมากขึ้น จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อกลุ่มคนที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรของส่วนรวมในการดำรงชีวิตอย่างกว้างขวาง ขณะที่เงื่อนไขต่างๆ เหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างไม่เท่าเทียมกัน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งในการเข้าถึงทรัพยากรเพิ่มมากขึ้น คนกลุ่มต่างๆ ในสังคมซึ่งมีแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยมแตกต่างกันอยู่เป็นพื้นฐาน ได้พยายามช่วงชิงการนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมอย่างซับซ้อนมากขึ้น เพื่อให้เกิดผลใน 2 ด้านด้วยกัน โดยในด้านหนึ่งเป็นการรักษาสติธิในการใช้ทรัพยากรของตนที่เคยมีอยู่เดิม และในอีกด้านหนึ่งเป็นการสร้างเกราะซึ่งจะช่วยป้องกันและลดผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจ การที่คนทุกกลุ่มในสังคมนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมอย่างหลากหลาย จึงทำให้สิ่งแวดล้อมนิยมกลายเป็นเวทีของการช่วงชิงความชอบธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและอำนาจในการจัดการทรัพยากร

ประเด็นที่สอง การนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมในโฆษณา เป็นความพยายามของรัฐที่จะสร้างความชอบธรรมให้แก่การผูกขาดการใช้ทรัพยากรเพื่อเป้าหมายเชิงเศรษฐกิจ โดยอาศัยการสร้างมโนทัศน์ที่ครอบงำในโฆษณาเกี่ยวกับคุณธรรมเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการนิยามความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ การให้เหตุผลเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ และคุณค่าในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งทำให้เกิดความเชื่อว่า การใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด แต่สร้างอรรถประโยชน์สูงสุดในเชิงเศรษฐกิจ ตามนัยของอุดมการณ์อรรถประโยชน์นิยมและเทคโนโลยีนิยม เป็นความชอบธรรมในการใช้ทรัพยากร เหนือกว่าคุณค่าของสิ่งแวดล้อมนิยมแบบอื่นๆ

การนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมในโฆษณา เกิดขึ้นในเงื่อนไขที่รัฐต้องการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เพื่อนำทรัพยากรไปใช้เป็นปัจจัยขยายกำลังการผลิตไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้น พร้อมไปกับต้องการกีดกันคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคมจากการเข้าถึงทรัพยากร การที่รัฐสามารถใช้อำนาจรัฐเข้าถึงทรัพยากรได้มากกว่าคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคม ทำให้รัฐนิยามแนวคิดคุณธรรมเชิงเศรษฐกิจ ให้เป็นความชอบธรรมในการใช้ทรัพยากร ซึ่งช่วยให้รัฐสามารถผูกขาดการใช้ทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจ เนื่องจากแนวคิดคุณธรรมเชิงเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความเชื่อแก่ผู้บริโภค

ข่าวสารว่า แค่เพียงผู้บริโภคที่เป็นปัจเจกชนใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ก็สามารถแก้ไขปัญหาล้างแวดล้อม ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาสังคม ซึ่งเป็นปัญหาของส่วนรวมได้ การนิยามคุณธรรมเชิงเศรษฐกิจในโฆษณา จึงเป็นกระบวนการให้เหตุผลที่ทำให้เกิดความเชื่อว่าปัญหาล้างแวดล้อมเป็นเพียงปัญหาเชิงเทคนิคที่แก้ไขได้ด้วยเทคโนโลยีและพลังของผู้บริโภคที่เป็นปัจเจกชน ทั้งๆ ที่ปัญหาล้างแวดล้อมเกี่ยวข้องกับโครงสร้างอำนาจในการจัดการทรัพยากร กระบวนการดังกล่าว จึงเป็นการสร้างมายาคติ เนื่องจากการบิดเบือนปัญหาล้างแวดล้อม ซึ่งส่งผลให้รัฐสามารถชี้นำความคิดทางสังคม ในเรื่องการจัดการทรัพยากรให้เป็นไปในทิศทางเดียวตามความประสงค์ของรัฐ

ในขณะเดียวกัน การนิยามคุณธรรมเชิงเศรษฐกิจ ให้เป็นคุณค่าของสังคมในการใช้ทรัพยากร ซึ่งสกัดกั้นไม่ให้ผู้ดูสามารถมองภาพรวมของปัญหาล้างแวดล้อมในเชิงเหตุผลได้อย่างถูกต้อง ยังทำให้ผู้บริโภคข่าวสารไม่สามารถแสวงหาทางเลือกที่หลากหลายในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม กระบวนการดังกล่าว จึงเป็นการลดทอนพลังทางสังคม ให้กลายเป็นเพียงผู้บริโภคที่ไร้อำนาจ และไม่สามารถคิดเห็นแตกต่างไปจากรัฐได้ การนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมในโฆษณา จึงเป็นเทคนิคเชิงอำนาจ (Technology of Powers) อย่างหนึ่ง ที่รัฐสมัยใหม่ใช้ทำให้พลังทางสังคมกลายเป็นเพียงปัจเจกชนที่ไร้อำนาจ

ประเด็นที่สาม อุดมการณ์สิ่งแวดล้อมนิยมที่ถูกสร้างขึ้นในโฆษณา ซึ่งพยายามสร้างแนวคิดชี้นำความคิดทางสังคมให้เป็นไปในแนวทางเดียว เพื่อผูกขาดการใช้ทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจ และเพื่อสกัดกั้นการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคมที่มีแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ความพยายามของรัฐที่จะสร้างแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยมที่ครอบงำ และชี้นำความคิดทางสังคมให้เป็นไปในทิศทางเดียว ไม่สามารถเป็นจริงได้ในเงื่อนไขทางสังคมในปัจจุบัน เนื่องจากคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมได้นิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมอย่างหลากหลาย โดยอาศัยแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยมที่มีอยู่เดิมตามหลักจารีตประเพณีเป็นพื้นฐาน และตีความแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยมต่างๆ จากต่างประเทศเข้ามาผสมผสาน พร้อมทั้งได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์ทางตรงจากการที่ได้เผชิญกับปัญหาล้างแวดล้อมซึ่งเป็นผลมาจากการใช้ทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจ และประสบการณ์จากการถูกกีดกันไม่ให้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งเงื่อนไขต่างๆ เหล่านี้ ทำให้มีการนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมอย่างหลากหลายมากขึ้น

การที่ผู้คนในสังคมได้เคลื่อนไหวเพื่อนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมอย่างหลากหลายมากขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบัน นับเป็นความพยายามของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม ที่ต้องการเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาสังคมได้มีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยในด้านหนึ่ง เป็นการแสดงความเป็นตัวตนของคนในสังคม เพื่อสะท้อนกฎเกณฑ์ในการจัดการทรัพยากรแบบอื่นๆ และ

ความต้องการให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่หลากหลาย และในอีกด้านหนึ่ง เป็นการต่อต้านการผูกขาด และเรียกร้องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อให้สิทธิของคนทุกกลุ่มได้รับการคุ้มครอง ควบคู่ไปกับความสามารถที่จะคงไว้ซึ่งอำนาจในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง การเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ ในภาคประชาสังคมเพื่อเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาสังคมได้มีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้คนที่อยู่ชายขอบของสังคม และถูกกีดกันจากการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรมาโดยตลอด รวมถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการจัดการทรัพยากรในลักษณะรวมศูนย์ สามารถเรียกร้องสิทธิในการใช้ทรัพยากร และมีอำนาจในการกำหนดวิถีชีวิตตนเองได้มากขึ้น

การที่กลุ่มต่างๆ ในภาคประชาสังคม ได้เคลื่อนไหวเพื่อนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมอย่างหลากหลายในปัจจุบัน ยังแสดงถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มอุดมการณ์ ที่มีลักษณะข้ามชนชั้น ยึดโยงกันเป็นเครือข่าย เพื่อเรียกร้องผลประโยชน์ที่เหนือกว่าผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังเป็นผลมาจากการที่คนกลุ่มต่างๆ ในสังคม ได้รับผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจในลักษณะที่แตกต่างกัน และถูกกีดกันจากการใช้ทรัพยากร รวมถึงถูกกีดกันจากการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในลักษณะต่างๆ ดังเช่นการที่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นกลุ่มคนชายขอบของสังคม ได้แสดงออกถึงสิ่งแวดล้อมนิยมแนวสังคมนิยมเชิงนิเวศ เนื่องจากมีพื้นฐานในการจัดการทรัพยากรโดยอาศัยหลักจารีตประเพณี เมื่อต้องเผชิญกับการแย่งยึดทรัพยากรของส่วนรวมไปใช้ร่วมกับเป็นสมบัติส่วนตัว และการถูกกีดกันจากการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม คนกลุ่มนี้ได้อ้างถึงหลักจารีตประเพณี เช่น หลักจริยธรรมแห่งการยังชีพ หลักสิทธิการใช้ และสิทธิตามธรรมชาติ พร้อมไปกับได้ตีความแนวคิดเรื่องสิทธิความเป็นพลเมืองตามรัฐธรรมนูญและแนวคิดสิทธิมนุษยชนในระดับสากล เพื่อยืนยันถึงความชอบธรรมในการเข้าถึงทรัพยากร และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้เป็นสมบัติส่วนรวมต่อไป ส่วนการที่ชุมชนท้องถิ่นที่มีแนวคิดแบบสังคมนิยมเชิงนิเวศ ได้เคลื่อนไหวด้วยการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการบวชป่าในแนวที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่วางทางศึกษา การจัดทอดผ้าป่าด้านโรงไฟฟ้ามหากุศล การจัดทำเหรียญศักดิ์สิทธิ์ และการจัดทำธงเขียว เพื่อจำหน่ายเป็นสัญลักษณ์ของการคัดค้านโรงไฟฟ้า ยังถือเป็นการระดมทุนทางสังคมมาใช้ในการปกป้องทรัพยากรของส่วนรวม ไว้ให้คงความเป็นสมบัติของส่วนรวมต่อไป

การเคลื่อนไหวของชุมชนท้องถิ่นที่มีแนวคิดแบบสังคมนิยมเชิงนิเวศดังกล่าว ยังถือเป็นการผลิตซ้ำความเป็นชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ใหม่ๆ และเป็นการแสดงถึงพลวัตของการสร้างอำนาจในการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างชัดเจน ซึ่งช่วยให้แนวคิดสังคมนิยมเชิงนิเวศมีความชอบธรรมในการจัดการทรัพยากรมากยิ่งขึ้น

เนื่องจากเป็นอุดมการณ์ที่สอดคล้องกับหลักการอย่างน้อย 3 ประการด้วยกัน คือ หนึ่ง หลักการดำรงชีวิต ซึ่งสังคมปัจจุบันต้องการแนวคิดในการจัดการทรัพยากร ที่สนองต่อการดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนที่มีความแตกต่างหลากหลาย สอง หลักจารีตประเพณี ซึ่งคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรของคนทุกกลุ่มในสังคมอย่างเท่าเทียม โดยไม่กีดกันสิทธิของผู้ด้อยอำนาจในสังคม และสาม หลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหลักการในการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ที่กำลังตื่นตัวกันในระดับรัฐและระดับโลก

นอกจากนี้ การที่ชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีอุดมการณ์แบบสังคมนิยมเชิงนิเวศ ได้เคลื่อนไหวคัดค้านการใช้ทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจ แต่กลับยอมให้มีการใช้ทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจได้ ภายใต้เงื่อนไขว่าการใช้ทรัพยากรดังกล่าว จะต้องคงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร และสถานะการเป็นทรัพยากรของส่วนรวมสืบไป ยังแสดงให้เห็นว่า ในความเป็นจริงแล้ว ชุมชนท้องถิ่นไม่ได้ต่อต้านการใช้ทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจ แต่ต่อต้านการใช้ทรัพยากรแบบผูกขาด และต่อต้านการกีดกันการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมทางสังคมในการใช้ทรัพยากร และทำให้เกิดความไม่ยั่งยืนเชิงนิเวศ ซึ่งสร้างผลกระทบต่อความมั่นคงของชีวิตภายในชุมชนท้องถิ่นมากกว่า

ส่วนการที่คนในชุมชนท้องถิ่นอีกบางส่วน ได้ยอมรับแนวคิดคุณธรรมเชิงเศรษฐกิจ ให้เป็นความชอบธรรมในการใช้ทรัพยากร และต้องการให้ใช้กลไกรัฐและกลไกตลาดเป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากร แต่กลับต่อต้านกลไกการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เนื่องจากคนกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากอุดมการณ์เทคโนโลยีนิยมและอรรถประโยชน์นิยม ผ่านกลไกต่างๆ ที่รัฐได้สร้างขึ้น และได้ถูกครอบงำด้วยแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยมที่รัฐสร้างขึ้นในโฆษณา ทั้งยังได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรในกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมด้วย

สำหรับคนชั้นกลางบางส่วนที่มีแนวคิดแบบสังคมนิยมเชิงนิเวศ และเคลื่อนไหวต่อต้านการสถาปนาแนวคิดคุณธรรมเชิงเศรษฐกิจ ให้เป็นความชอบธรรมในการใช้ทรัพยากร และต่อต้านการผูกขาดการจัดการทรัพยากร เนื่องจากคนชั้นกลางกลุ่มนี้ได้รับผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา นอกจากนี้ ยังเป็นผลมาจากการที่คนชั้นกลางเหล่านี้ได้ตีความแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยมจากต่างประเทศ โดยเฉพาะแนวคิดในเรื่องมนุษยธรรมเสรี ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความเป็นธรรมทางสังคมอย่างทั่วถึง และแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งให้คุณค่ากับความเป็นมนุษย์ มาปรับใช้ทำความเข้าใจปัญหาความขัดแย้งในการเข้าถึงทรัพยากรในสังคมไทย และยังเป็นผลมาจากการที่กลุ่มคนเหล่านี้ มีประสบการณ์จากการถูกกีดกันการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ทำให้คนเหล่านี้ให้ความสำคัญกับมิติทางด้านคุณค่าและวัฒนธรรม รวมถึงความเป็นธรรมทางสังคมในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงได้ร่วมเคลื่อนไหวกับ

ชุมชนท้องถิ่นที่มีแนวคิดสังคมนิยมเชิงนิเวศ เพื่อต่อต้านการแปรรูปยากรธรรมชาติไปเป็นทุนทางเศรษฐกิจ และการใช้ทรัพยากรส่วนรวม ราวกับเป็นสมบัติส่วนตัว

ในขณะที่คนชั้นกลางอีกบางส่วน ซึ่งถือเป็นคนชั้นกลางส่วนใหญ่ในสังคม ได้เคลื่อนไหวตามพื้นฐานแนวคิดแบบธรรมชาตินิยม เนื่องจากได้รับอิทธิพลทางความคิดจากแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยมต่างๆ ที่ไหลบ่าเข้ามาในสังคมไทย ภายใต้เงื่อนไขการเปิดรับกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นกระแสความคิดที่มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดเทคโนโลยีนิยม อรรถประโยชน์นิยม และธรรมชาตินิยม และการที่คนชั้นกลางซึ่งขาดจากรากฐานเดิมของชุมชน จัดเป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจโดยตรง ทำให้คนชั้นกลางกลุ่มนี้ถูกรอบงำจากแนวคิดคุณธรรมเชิงเศรษฐกิจในโฆษณา ซึ่งมีลักษณะที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมนิยมกระแสหลัก คนกลุ่มนี้จึงต้องการให้กลไกของรัฐและกลไกตลาดเป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากร

6.2 ข้อโต้แย้งเชิงทฤษฎี

ข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์นี้ ได้แสดงให้เห็นถึงข้อโต้แย้งทางทฤษฎีในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมใน 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก กระบวนการสร้างภาพแทนความจริงกับความขัดแย้งในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม วิทยานิพนธ์นี้ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กระบวนการสร้างภาพเพื่อยืนยันความหมายสิ่งแวดล้อมนิยม เป็นปฏิบัติการทางการเมืองที่รัฐนำมาใช้ควบคุมความคิดทางสังคม เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่การเข้าถึงและใช้ทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจ และเพื่อลดปราบแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยมแบบอื่นๆ ไม่ให้มี ความชอบธรรมในการเข้าถึงทรัพยากร โฆษณาจึงมีฐานะเป็นเครื่องมือทางอุดมการณ์ ที่ก่อให้เกิดความความขัดแย้งในการเข้าถึงทรัพยากรมากยิ่งขึ้น ข้อค้นพบในประเด็นนี้ จึงโต้แย้งงานศึกษาด้านการตลาด อาทิ เสรี และมณูญ(2522) เสรี (2528) ศิริวรรณ (2538 ก. ข.) รวมถึงงานศึกษาด้านการสื่อสารมวลชนอีกจำนวนมาก อาทิ ธาตรี (2527) สุจิตรา (2533) คันธिया (2535) ปิยรัตน์ (2536) อริศรา (2539) ซึ่งศึกษาสื่อและโฆษณาในฐานะกระจกสะท้อนความจริง (The Reflexive Approach) เนื่องจากมีสมมติฐานว่า สื่อและโฆษณาคือเครื่องมือที่ช่วยสะท้อนปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยตรงไปตรงมาเสมือนหนึ่งกระจกเงา โฆษณาจึงเป็นกลไกของรัฐในการทำให้คนดูเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น และช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางสังคมอันเนื่องมาจากการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ เพราะโฆษณาสามารถสร้างความเห็นพ้องต้องกันในสังคม (Concensus) ในเรื่องทิศทางการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม การที่แนวการศึกษานี้มองข้ามความเป็นกลไกทางอำนาจของโฆษณา ทำให้มองไม่เห็นว่ โฆษณาอาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมเพิ่มมากขึ้น

ข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์ในประเด็นนี้ ยังได้แย้งแนวการศึกษาอีกแนวทางหนึ่ง ซึ่งมีสมมติฐานว่าสื่อและโฆษณาเป็นเครื่องบ่งบอกเจตจำนงของผู้สร้าง และมุ่งตีความสารในสื่อและโฆษณา เพื่อทำความเข้าใจถึงแนวคิดที่ผู้สร้างมุ่งหมายจะบอก (The Intentional Approach) เช่น งานศึกษาโฆษณาของ นิธิ (2537) รองริน (2533) กำจร (2539) Capra (1983) Siriyuvasak (1994) ซึ่งถึงแม้ว่างานศึกษาเหล่านี้จะมองเห็นว่าสื่อและโฆษณากลายเป็นกลไกทางอุดมการณ์ แต่กลับยอมรับอำนาจครอบงำของสื่อและโฆษณาอย่างเบ็ดเสร็จ ทำให้มองผู้บริโภคในเชิงตั้งรับ (Passive) มากกว่าเชิงรุก (Active) จึงมองไม่เห็นด้านที่ผู้บริโภคสามารถตีความย้อนครัดสัญญาในโฆษณา และวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดที่ครอบงำในโฆษณาได้

ข้อค้นพบจากการศึกษาที่ว่าโฆษณาคือเครื่องมือทางอุดมการณ์ จึงสนับสนุนแนวทางการศึกษากระบวนการสร้างความหมาย (The Constructionist Approach) เนื่องจากช่วยให้มองเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างมิติทางด้านอำนาจกับความหมาย ที่สร้างเงื่อนไขต่อการเข้าใจความจริงของคนในสังคมในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม สำหรับวิทยานิพนธ์นี้ยังมีข้อค้นพบเพิ่มเติมว่า การศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการสร้างภาพแทนความจริงในโฆษณา (Text) กับบริบททางสังคม (Social Context) ซึ่งเป็นเงื่อนไขกำหนดกระบวนการสร้างภาพเป็นสิ่งสำคัญมาก เนื่องจากช่วยให้สามารถอธิบายถึงแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังกระบวนการสร้างภาพ และช่วยให้สามารถอธิบายนัยความหมายของภาพที่ถูกสร้างขึ้นในโฆษณา กับการช่วงชิงอำนาจและความชอบธรรมในการจัดการทรัพยากรได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้นักวิเคราะห์สัญญาศาสตร์ซึ่งมักจะยึดติดกับการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของสัญญาภายในโครงสร้าง มักจะมองข้ามการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างโฆษณากับบริบททางสังคม ทำให้ไม่สามารถทำความเข้าใจนัยความหมายที่ถูกสร้างขึ้นในโฆษณาต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้

ประเด็นที่สอง การนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมกับการช่วงชิงอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อม ข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์นี้ที่ว่า สิ่งแวดล้อมนิยมเป็นผลผลิตของกระบวนการสร้างความหมายทางสังคม และเป็นมโนทัศน์ที่หาได้หยุดนิ่งและตายตัวไม่ แต่กลับเป็นมโนทัศน์ที่มีการก่อรูปและมีความเปลี่ยนแปลง ภายใต้เงื่อนไขที่กลุ่มต่างๆ ในสังคม ได้รับผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจไม่เท่าเทียมกัน ตลอดจนได้รับผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรจากกระบวนการผลิตไฟฟ้าในลักษณะที่แตกต่างกัน ข้อค้นพบในประเด็นนี้ จึงได้แย้งงานศึกษาจำนวนหนึ่งที่มองสิ่งแวดล้อมนิยมแบบมีแก่นแท้ตายตัว (Essentialism) หรือมองว่าสิ่งแวดล้อมเป็นอุดมการณ์ที่มีลักษณะที่หยุดนิ่ง อาทิ งานศึกษาของ Siriyuvasak (1994) ซึ่งแม้จะมองเห็นว่า สิ่งแวดล้อมนิยมเป็นผลจากการนิยามความหมายทางสังคม โดยกลุ่มคนที่ได้รับประโยชน์และได้รับผลกระทบจากการสร้างเงื่อนไขนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมแตกต่างกัน แต่การที่

งานศึกษานี้มองสิ่งแวดล้อมนิยามอย่างหยุดนิ่ง ทำให้ไม่สามารถอธิบายถึงเงื่อนไขที่ทำให้มีการนิยามสิ่งแวดล้อมนิยามขัดแย้งกันเอง จึงทำให้เกิดความคับข้องใจกับการที่วาทกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้กลายเป็นวาทกรรมหลักในเวทีสื่อมวลชน ซึ่งไม่ว่าจะเป็นฝ่ายที่สนับสนุนการสร้างเขื่อนหรือฝ่ายที่ต่อต้านการสร้างเขื่อน ต่างก็ใช้วาทกรรมการอนุรักษ์เพื่อประโยชน์ของกลุ่มตน

ข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์นี้ที่ว่า การนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยามมีนัยสำคัญต่อการกำหนดสิทธิในการจัดการทรัพยากร และการแสดงความเป็นตัวตนของคนในสังคม ยังเป็นข้อค้นพบที่ได้แย้งงานศึกษาอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งแม้จะมองเห็นความแตกต่างและความเคลื่อนไหวของสิ่งแวดล้อมนิยาม แต่กลับมองข้ามการนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยามกับนัยในเชิงการช่วงชิงสิทธิในการจัดการทรัพยากร และการแสดงออกในเรื่องความเป็นตัวตนของคนในสังคม อาทิ งานศึกษาของ กิติพร (2538) ซึ่งแม้จะมองเห็นว่า ทั้งฝ่ายสนับสนุนการสร้างเขื่อนและฝ่ายต่อต้านการสร้างเขื่อน ต่างก็ช่วงชิงการนิยามความหมายให้แก่เขื่อนอยู่ตลอดเวลา จนทำให้เกิดการทับซ้อนของความหมายสองชุดที่เห็นแย้งกันอย่างชัดเจน โดยฝ่ายที่สนับสนุนการสร้างเขื่อนพยายามนิยามว่าเขื่อนเป็นสัญลักษณ์ของการพัฒนา แต่ฝ่ายคัดค้านการสร้างเขื่อนกลับมุ่งนิยามว่าเขื่อนเป็นสัญลักษณ์ของการทำลาย แต่การที่ผู้ศึกษาละเลยการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการนิยามความหมายให้แก่เขื่อน กับการช่วงชิงความชอบธรรมในการจัดการทรัพยากร ในบริบทที่มีความขัดแย้งอย่างสูงในเรื่องการจัดการทรัพยากร จึงทำให้งานศึกษาดังกล่าวไม่สามารถอธิบายถึงนัยทางการเมืองของการที่คนกลุ่มต่างๆ ใน พยายามช่วงชิงการนิยามความหมายให้แก่เขื่อนอย่างแตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบกับงานศึกษาสิ่งแวดล้อมนิยามอีกจำนวนหนึ่ง อาทิ งานศึกษาของ Riordan (1983) Stott (1991) Milton (1993) Talyer (1997) Hirsch (1994) (1997) Pepper (1997) ซึ่งมองสิ่งแวดล้อมนิยามเป็นผลจากกระบวนการสร้างความหมายทางสังคม และเป็นอุดมการณ์ที่มีความซับซ้อนและเคลื่อนไหว ข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์นี้จึงนับว่าสนับสนุนซึ่งกันและกัน ยิ่งไปกว่านั้น ข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์นี้ ยังช่วยขยายความรู้เพิ่มเติมไปอีกด้วยว่า การทำความเข้าใจถึงกระบวนการนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยาม ในบริบทที่มีความขัดแย้งอย่างสูงในการเข้าถึงทรัพยากรระหว่างกลุ่มต่างๆในสังคม และคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมได้รับผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจแตกต่างกัน เช่นในกรณีของสังคมไทย นับว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาความเคลื่อนไหวของการที่กลุ่มต่างๆ ในสังคม นิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยามในขณะเวลาต่างๆ อย่างแตกต่างกัน จึงจะช่วยให้เข้าใจถึงการก่อรูปของสิ่งแวดล้อมนิยาม (Emerging Environmentalism) ที่มีความซับซ้อนและมีความเคลื่อนไหวอย่างสูงได้

การนำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนิยมจากตะวันตก ที่ถูกสร้างขึ้นจากเงื่อนไขทางสังคมที่มีความแตกต่างจากสังคมไทยอย่างมาก มาใช้อธิบายการก่อเกิดและความเคลื่อนไหวของสิ่งแวดล้อมนิยมในสังคมไทยแบบตรงไปตรงมา ย่อมไม่ช่วยให้เข้าใจถึงการก่อรูปของสิ่งแวดล้อมนิยมในสังคมไทยได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริง เนื่องจากนักทฤษฎีในตะวันตกจำนวนหนึ่ง มักจะติดยึดอยู่กับการจำแนกสิ่งแวดล้อมนิยมออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ เท่านั้น ได้แก่ กลุ่มแนวคิดแบบ Anthropocentric และกลุ่มแนวคิดแบบ Ecocentric จึงไม่สามารถอธิบายสิ่งแวดล้อมนิยมที่แสดงออกโดยกลุ่มคนในระดับรากหญ้า และคนชั้นกลางในสังคมไทย ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง และไม่เข้าข่ายอุดมการณ์ทั้งสองแบบดังกล่าว

ในประเด็นเกี่ยวกับที่มาของการนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม ข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์นี้ที่ว่า สิ่งแวดล้อมนิยมเป็นผลมาจากการแสดงความเป็นตัวตนของกลุ่มพันธมิตรที่มีผลประโยชน์ขัดแย้งกันในเรื่องการจัดการทรัพยากร ยังเป็นการขยายความเข้าใจงานศึกษาของ Hirsch (1994) ที่ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ที่มาของการแสดงออกในเรื่องสิ่งแวดล้อม เกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับการแตกตัวและการเคลื่อนไหวของชนชั้นในสังคมไทย เพราะสิ่งแวดล้อมนิยมเป็นการเมืองของกลุ่มพันธมิตรทางอุดมการณ์ จึงไม่อาจใช้การวิเคราะห์โครงสร้างทางชนชั้นอย่างหยาบๆ เพื่อทำความเข้าใจได้ Hirsch (1997) จึงเสนอให้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการก่อรูปของสิ่งแวดล้อมนิยม กับการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ ในสังคมเพื่อควบคุมทรัพยากร ดังที่เขาเรียกว่า การวิเคราะห์ฐานทางวัตถุ (Material Bases) และความสัมพันธ์ระหว่างการก่อรูปของสิ่งแวดล้อมนิยม กับการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ ในสังคมเพื่อสร้างความชอบธรรมในการควบคุมทรัพยากร ดังที่เขาเรียกว่า การวิเคราะห์ฐานทางอุดมการณ์ (Ideological Bases) เพื่อช่วยในการทำความเข้าใจถึงความซับซ้อนของที่มาในการแสดงออกทางด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความแตกต่างหลากหลายในสังคมไทย

วิทยานิพนธ์นี้ยังช่วยสร้างความเข้าใจเพิ่มเติมว่า แม้ความขัดแย้งในเรื่องการนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยม จะดูคล้ายคลึงกับความขัดแย้งที่เกิดจากการแย่งชิงทรัพยากร แต่กลับพบว่าโดยเนื้อแท้แล้ว เป็นความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับการช่วงชิงอำนาจในการควบคุมทรัพยากร จึงมีความซับซ้อนมากกว่าการแย่งชิงทรัพยากรโดยตรง เพราะจะเกี่ยวข้องกับการโต้แย้งในเรื่องคุณค่าแก่ของธรรมชาติที่แตกต่างกัน การโต้แย้งในเรื่องที่มาของความชอบธรรมในการใช้ทรัพยากรที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามในการแสวงหากฎเกณฑ์ใหม่ๆ ในการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมในเรื่องสิ่งแวดล้อม ดังนั้นข้อค้นพบนี้ จึงโต้แย้งกับแนวการศึกษาที่วางอยู่บนพื้นฐานความคิดแบบบรรทัดฐานนิยม ที่มองมนุษย์เป็นเพียงสัตว์เศรษฐกิจ ผู้แสวงหาผลประโยชน์สูงสุด และตัดสินใจภายใต้เหตุผลของระบบตลาด ที่ทำให้เข้าใจการแสดงออกของ

มนุษย์ได้อย่างจำกัด และไม่เข้าใจศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งต้องการให้คุณค่าแก่อื่นๆ นอกเหนือไปจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ประเด็นที่สาม การต่อต้านการกีดกัน ข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์นี้ที่ว่า กลุ่มต่างๆ ในภาคประชาสังคมไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของแนวคิดคุณธรรมเชิงเศรษฐกิจ ทั้งยังสามารถตีความแนวคิดที่มุ่งครอบงำ เพื่อสร้างวาทกรรมต่อต้าน และตอบโต้แนวคิดที่มุ่งกีดกันการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย เมื่อเปรียบเทียบกับงานศึกษาของ Scott (1985) จึงพบว่าการต่อต้านการกีดกันของกลุ่มพันธมิตรทางอุดมการณ์ เป็นการต่อต้านที่มีลักษณะที่เหนือกว่าการต่อต้านในชีวิตประจำวัน (Every Forms of Practice) ซึ่งมีนัยเชิงตั้งรับ มากกว่าเชิงรุก เนื่องจากการต่อต้านของกลุ่มพันธมิตรเชิงอุดมการณ์ เป็นการต่อต้านที่ไม่ได้ยึดบรรทัดฐานทางสังคมที่มีอยู่แล้วภายในสังคมมาอ้างอิง เพื่อปกป้องสิทธิของตนเองเท่านั้น แต่ยังเป็นการต่อต้านที่มีการตีความ เลือกรร และผสมผสานกฎเกณฑ์ทางสังคม ทั้งที่มีอยู่แล้วภายในสังคมและที่มีอยู่ภายนอกสังคมมาสร้างอำนาจให้กับกลุ่มตนด้วย แสดงให้เห็นว่า การต่อต้านการผูกขาดการจัดการทรัพยากรในสถานการณ์ปัจจุบัน ได้เชื่อมโยงความเคลื่อนไหวระดับหมู่บ้าน เข้ากับเวทีการต่อสู้ระดับชาติและระดับโลก ซึ่งมีผลให้การปรับโครงสร้างเชิงอำนาจในการจัดการทรัพยากร ดำเนินถึงความเป็นธรรมทางสังคมมากขึ้น และดำเนินถึงความสำคัญของกลไกการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ภายในท้องถิ่นมากขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบกับงานศึกษาของ Vanderveest (1993) ซึ่งพบว่าการสร้างอำนาจของชุมชนท้องถิ่น กระทำโดยการสร้างวาทกรรมต้าน จากการศึกษาใหม่ให้แก่วาทกรรมครอบงำของรัฐ เพื่อนิยามความหมายใหม่ให้แก่แนวคิดเรื่องสิทธิพลเมือง ข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์นี้ จึงสนับสนุนงานดังกล่าว เนื่องจากวิทยานิพนธ์นี้ได้ค้นพบว่า กลุ่มต่างๆ ในภาคประชาสังคม ได้สร้างอำนาจให้แก่กลุ่มตน โดยการตีความใหม่ให้แก่แนวคิดคุณธรรมเชิงเศรษฐกิจ และแนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นวาทกรรมครอบงำของรัฐ โดยการนิยามความหมายใหม่ว่า คุณธรรมเชิงเศรษฐกิจต้องเป็นการใช้ทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจ ที่สนองตอบผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งคนชายขอบและผู้ที่ถูกกีดกันจากการใช้ทรัพยากร ต้องมีส่วนร่วมได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจในส่วนตัวด้วย ส่วนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ แต่ต้องเป็นไปเพื่อการใช้ในเชิงเศรษฐกิจของส่วนรวม ซึ่งมีความหลากหลายในระบบการผลิตด้วย

เมื่อเปรียบเทียบกับงานศึกษาของ Moore (1993) ซึ่งศึกษากระบวนการสร้างอำนาจในการควบคุมทรัพยากรของท้องถิ่นในปริภูมิพลทางวัฒนธรรม ข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์นี้พบว่า สนับสนุนซึ่งกันและกัน เนื่องจากกลุ่มต่างๆ ในภาคประชาสังคม ได้เคลื่อนไหวสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ต่างๆ มากมาย ซึ่งไม่เพียงเป็นการให้ความหมายใหม่แก่ความเชื่อเดิมที่มีอยู่ใน

ประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็น การสร้างอำนาจต่อรองให้แก่ผู้ที่เสียเปรียบจากกระบวนการพัฒนา เศรษฐกิจ เพื่อแสวงหากฎเกณฑ์ใหม่ๆ ในการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วย ข้อค้นพบนี้ยังเป็นการสนับสนุนแนวการศึกษาอีกจำนวนหนึ่ง อาทิ เสน่ห์ และยศ (บก.) (2536) ฉลาดชาย อานันท์ และสัณฐิตา (2536) อานันท์ และมิ่งสรรพ (2538) อริยา (2538) พฤกษ์ (2532) ซึ่งให้ความสำคัญกับบทบาทของมนุษย์ในฐานะผู้กระทำทางสังคม ที่มีลักษณะเชิงรุก และไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำเชิงโครงสร้าง อันจะช่วยให้เข้าใจถึงความพยายามอันหนักหน่วงของบรรดาคนชายขอบของสังคม ซึ่งแม้จะตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบจากการถูกกระทำจากอำนาจที่เหนือกว่า แต่ก็ยังต่อสู้กับอำนาจเหล่านั้น เพื่อปกป้องสิทธิและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างไม่ต่อเนื่อง

6.3 ข้อเสนอต่อการพัฒนาสังคม

วิทยานิพนธ์นี้แสดงให้เห็นว่า ความพยายามของรัฐที่จะผูกขาดการจัดการทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจ และกีดกันการใช้ทรัพยากรเพื่อเป้าหมายอื่นๆ โดยการสร้างอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมนิยมในโฆษณาโทรทัศน์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อชี้นำความคิดทางสังคมให้เห็นคล้อยไปในทิศทางเดียวกันว่า การใช้ทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจอย่างมีประหยัด แต่ก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด เป็นคุณธรรมใหม่ในการใช้ทรัพยากร ได้นำไปสู่ความขัดแย้งทางความคิดในเรื่องสิ่งแวดล้อมนิยมอย่างหลากหลายในสังคมไทย

เนื่องจากคนกลุ่มต่างๆ ในภาคประชาสังคม ไม่ว่าจะเป็นคนชั้นกลางหรือคนชายขอบของสังคม ต่างก็มีพื้นฐานความคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมนิยมแตกต่างกันอยู่เดิม ทั้งยังได้ตีความความคิดสิ่งแวดล้อมนิยมจากต่างประเทศอย่างหลากหลายจากการเปิดรับกระแสโลกาภิวัตน์ และนำความคิดสิ่งแวดล้อมนิยมเหล่านั้น เข้ามาผสมผสานกับความคิดสิ่งแวดล้อมนิยมที่มีอยู่เดิม จนเกิดความคิดสิ่งแวดล้อมนิยมที่มีลักษณะซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น การที่คนกลุ่มต่างๆ ในสังคมต้องเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อม จากการใช้ทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมา และมีประสบการณ์จากการถูกกีดกันไม่ให้มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ทำให้คนเหล่านั้นนิยามสิ่งแวดล้อมนิยมอย่างหลากหลายมากขึ้น ดังนั้นเมื่อถูกครอบงำจากแนวคิดคุณธรรมเชิงเศรษฐกิจที่กีดกันการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น ก็ยิ่งทำให้เกิดการต่อต้าน โดยการนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยมอย่างซับซ้อนมากขึ้น จึงแสดงให้เห็นว่า การนิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยม เป็นกลไกเชิงอำนาจของกลุ่มต่างๆ ในภาคประชาสังคม ในการต่อต้านการผูกขาด และการเรียกร้องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

การที่ผู้คนกลุ่มต่างๆ ในสังคมได้นิยามความหมายสิ่งแวดล้อมนิยามอย่างหลากหลาย เพื่อต่อต้านการผูกขาดและการสถาปนาแนวคิดในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปในทิศทางเดียว แสดงให้เห็นว่า ยิ่งรัฐพยายามสถาปนาอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมให้เป็นไปในทิศทางเดียว การต่อต้านความคิดสิ่งแวดล้อมที่ครอบงำก็จะมากยิ่งขึ้น การที่ผู้คนต่อต้านแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยามที่ครอบงำ ก็เนื่องมาจากความคิดในการจัดการทรัพยากรแบบเชิงเดี่ยวมีข้อจำกัด และไม่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในสังคมที่มีความแตกต่างกันได้ คนกลุ่มต่างๆ ในสังคมจึงต้องการแสวงหาแนวคิดในการจัดการใหม่ๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นการทรัพยากรเชิงซ้อน ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการจัดการทรัพยากรหลายรูปแบบ ดำรงอยู่ร่วมกันในพื้นที่และในเงื่อนไขเวลาเดียวกันได้ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้คนกลุ่มต่างๆ ในสังคม ได้มีส่วนร่วมในการแสวงหาทางเลือกที่หลากหลายในการจัดการสิ่งแวดล้อม และสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกันได้มากขึ้น ดังนั้นแนวทางการพัฒนา ควรจะให้ความสำคัญกับหลักการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม และหลักการจัดการทรัพยากรเชิงซ้อนให้มากขึ้น เพื่อลดความขัดแย้งในการเข้าถึงทรัพยากรระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคมซึ่งกำลังเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ และเพื่อช่วยให้สังคมไทยมีสถาบันในการจัดการทรัพยากรที่เข้มแข็งของตนเอง อันจะช่วยสร้างความมั่นคงให้กับสังคมไทยในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระแสโลกาภิวัตน์